

ЯКІСТЬ ОСВІТИ – ЗАПОРУКА ГРОМАДСЬКОЇ ДОВІРИ ДО ВНЗ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЗАВДАНЬ ПЕДАГОГІКИ

Ю.Ф. Зіньковський

*доктор технічних наук, професор
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

У статті висвітлюється мета педагогіки професійної школи – випускник з гармонійно розвинутими соціально-суспільними, духовно-інтелектуальними рисами і якісною професійною підготовкою, яка забезпечує йому здатність конкурувати для працевлаштування, що є на сьогодні причиною громадської довіри до ВНЗ та привабливості його для молоді.

Ключові слова: якість вищої освіти, гуманізм освіти, критерії якості освіти.

Найбільш поширена дефініція терміну «педагогіка» як науки про виховання і навчання на перше місце ставить проблему духовного, культурного становлення людини, які є підвалинами людського ества та лише при наявності яких можливий ефективний процес навчання особистості.

Зрозуміло, що виховання в цьому сенсі вкрай необхідно і для процесу передачі знань, бо лише воно фабрикує таку необхідну умову навчання як мотивація до нього.

Мабуть зайво надлишково педалювати зрозумілу проблему відсутності ефективних зусиль педагогів із виховання молоді як у загальній (загальноосвітній) школі, так і у професійній освіті. Тут недоліки є істотними, бо відомо, що без достатньої духовної, культурної компоненти людина не може «осилити» ні загальні, ні професійні знання. Людина з недостатньо розвинутою «гуманітарною» компонентою не може стати ні висококваліфікованим фахівцем, ні надійним членом соціуму.

Внесок загальноосвітньої школи в гуманітарне виховання молоді недостатній. Цій думці, що визріла в професійному «технічному» середовищі, треба тим більше довіряти, що деякі негативні тенденції середньої школи особливо відчутні у вищій професійній технічній освіті. Шкідливо, нам здається, бачити в основних засадах середньої школи лише підготовку учня до одержання вищої професійної освіти. Основне її – загальної школи – завдання – підготовка громадянина з добре розвинутими культурою, мораллю, ідейністю, естетикою, патріотизмом, здоров'ям – усім тим, що складає основу особистості. Школу, особливо дванадцятирічну, має закінчити свідомий громадянин і духовно дозріла особистість.

Завдання загальної школи дуже важливе – системно підготувати громадянина адекватно сучасній цивілізації, де людський

фактор – культура, духовність, звичайно ж, більш значущий, ніж технологічний.

Важливість духовного становлення особистості саме в обов'язковій школі тим більша, чим менше надій на бажаний рівень виховання учня в родині, на вулиці, у колі однокласників. Адже тут процвітає, усе більш укореняючись, сурогатна поп-культура з її облудними культурами і вульгарними кумирами, що підвищує сприйнятливості до «крикливих» гасел і примітивних ідеологічних кліше.

Принаймні, дві причини змушують сучасну професійну школу педалювати проблеми духовного виховання студента, вважаючи їх базовими під час придбання ним професійних знань. Перша полягає в тому, що у «техніків» два завдання – виготовлення засобів та об'єктів технологічної культури і участь у створенні гуманітарного фундаменту і гуманних механізмів взаємодії матеріального і духовно-особистісного. Це пов'язано з тим, що епоха технологій повинна бути забезпечена готовністю людства до їх безпомилкового сприйняття на благо, а не на зло. Учасники «виробничого» процесу повинні формувати у потрібному напрямку суспільну думку, приймати участь у створенні філософських аспектів технологічного розвитку світу, піднесення значущості в сучасному і майбутньому потужному технологічному середовищі таких категорій як законність, мораль, порядок, без чого в умовах дії потужної техніки суспільство ризикує зіткнутися з громадянською та економічною нестабільністю.

Ще один наслідок «не виховання» робить його громадсько небезпечним.

Минуле століття було часом техніки, його досягнення – дослідження космосу, атомна енергія, радіоелектроніка, обчислювальна техніка, Інтернет та ін. Однак вони не виключили війн, міжетнічних і релігійних конфліктів, законнепослух, беззаконня, тероризм. Таким чином, в області моральності, духовності –

малий прогрес, в області технології – усе наростаючий. Щоб звести ці два начала, змусити їх працювати один на одного, умиритворити два різні компоненти – природознавчий і гуманітарний, тобто гармонізувати складові людського буття, система освіти повинна бути суттєво деформована – імперативністю в неї має бути моральне виховання.

Педагогічний процес повинний бути заснований на парадигмі примата людських цінностей – природа, людина в ній, її здоров'я, культура – над технологіями, які повинні лише слугувати цьому всьому.

Таким чином, мета педагогіки професійної школи – випускник з гармонійно розвинутими соціально-суспільними, духовно-інтелектуальними якостями і глибокою професійною підготовкою.

Останнє – не є кінцевим, сталим, а здатне змінюватися протягом життя фахівця у зв'язку зі зміною особистих запитів і неминучим прогресом технологій. Перші два компоненти (соціальні і духовні) повинні бути ґрунтовними, постійно діючими, незмінними, такими що представляють собою духовний стрижень особистості, інваріантний до різних умов її прояву. Зрозуміло, що їх досягнення вимагає більш відповідальних і більш безпомилкових педагогічних зусиль, ніж утилітарне професійне навчання.

Духовність молодого людини може бути досягнута принципово двома шляхами – культурою, як поєднанням матеріальних і нематеріальних досягнень людства, та освоєнням категорій моралі, які виховуються в родині та визначаються у більшості етносів релігіями.

Минуле сторіччя в нашій країні пройшло під знаком майже забуття особистісних моральних норм із-за відмови суспільством від такого потужного важеля впливу на особистість, особливо у початкові роки її життя, яким є релігійне виховання, що базується на вікових традиціях сотень поколінь людей, які накопичили безцінний досвід правил і законів життя, взаємодії між собою і природою та сформулювали не закони державні і соціальні, але людські.

Саме вони і в значно меншому ступені загальна культура формували (і формують) духовність окремої людини.

Типове моральне обличчя громадянина нашої країни того часу, що тільки-но відійшов, – потужна культурна технологічна складова і недостатня духовність. Значні технологічні досягнення (матеріальна культура, пов'язана з технічною революцією) ефективно підтримувались розвиненою освітньою системою, як прояв загальної культури нації, але не підвищували необхідним чином духовність людей із-за деградації клімату

моральності суспільства у ступені більш швидкому за підняття культурного рівня.

Таким чином, два витoki духовності – особисті культура і мораль – визначають її (духовності) дефініцію як внутрішній моральний світ людини, пов'язаний зі сферою ідей, поглядів, прагнень, бажань. Особисті культура і мораль незалежні один від одного, а тому вклад кожного у поняття духовності є обов'язковим і не може бути скомпенсованим вкладом іншого з них, інакше кажучи, „велика” культура не може покрити недоліки моралі людини, як і навпаки.

Найвищого значення категорія духовності тим і важлива, що сполучає в собі якості, що привнесені як високою мораллю особистості, так і значним рівнем її культури.

Наш народ має непросту історію і, на жаль, значний мартиролог; складні шляхи розбудови державності доповнювались релігійними протистояннями з народами-сусідами інших конфесій, вершиною політики бездуховності став багатодесятирічний «безбожний» тоталітарний лад. Історична релігійна недостатність (яка і сьогодні представлена надлишковою багатоконфесійністю), безперечно, знижує духовність етносу через недостатність моральності, котру, як це було сказано вище, не можна компенсувати ані володінням найсучаснішими об'єктами матеріальної культури, ані достатнім рівнем освіченості.

Є, на наш погляд, ще одна – найсучасніша проблема педагогіки – якість освіти.

Ми можемо з подивом констатувати, що немає наразі конкретних ознак, критеріїв, за якими можна більш-менш надійно та об'єктивно оцінювати якість освіти, „якість” закладу освіти, „якість” випускника. Ця дивовижна обставина може бути пояснена декількома причинами. Перша – у суттєвій соціально-громадській автономності в суспільстві системи освіти. Це призводить до майже відсутності як у зацікавленості з боку держави в сучасних принципах її функціонування, так і дієвого контролю якості. Друга причина у слабкому ринку праці для випускників, наприклад, вищої освіти. Це говорить про те, що ринкові відносини між вищою школою і суспільством поки відсутні. І на останнє, наша хибна думка, яка прийшла до нас від авторитарного режиму, коли передбачалося що у нас все найкраще, тому і наша освіта краща ніж будь яка. Можна лише гадати, чого тут більше – професійної сліпоти чи соціальної наївності.

Якість освіти ніколи не аналізується професійно, лише оцінюють майже на „побутовому” рівні – частіше йдеться про вік закладу освіти, його традиції, його знаменитих

випускників, наукові школи, кількісне зростання. Ми не обтяжуємо себе якістю нашої освіти, вона замінена нами категорією „кількість” і в цьому за останні п'ятнадцять–двадцять років досягли „великих успіхів” у відкритті нових закладів освіти, навчальних спеціальностей тощо у такому ступені, що наразі людина, яка отримала вищу освіту, в більшості, не є, на жаль, взірцем культури, професіоналізму, духовності.

Якість освіти – системна категорія. Тому доцільні поняття „якість навчання” і „якість підготовки”. Перше багатоскладове, у множину його критеріїв входять кваліфікація викладачів, стан матеріальної та лабораторної бази, сучасність навчальних програм, якість професійних студентських практик та ін. Якість підготовки – це, в решті решт, спроможність студента, майбутнього фахівця відповідати вимогам галузі народного господарства, до виконання завдань якої він готується у закладі освіти. Дефініція цього поняття включає як необхідність підсумувати дієвість навчального процесу, так і можливість діагностування професійної компоненти випускника, а значить і його готовність як спеціаліста без тривалої адаптації увійти до виробничої діяльності.

Якість освіти – це основа, наріжний камінь Європейських домовленостей. Це основні умови для довіри, відповідальності, мобільності, сумісності й привабливості в європейському просторі Вищої школи.

Ми повинні розібратися в європейській мережі гарантування якості у вищій освіті ENQA, що є складовою частиною Болонського простору. Звернемо увагу, що мова йде вже не стільки про якість, скільки про систему гарантій якості, тобто як говориться у Саламанському (2001 р.) зверненні, «Якості самої по собі не досить, її потрібно продемонструвати й гарантувати».

Якість підготовки ВНЗ, зрештою, визначає його рейтинг в очах абітурієнтів, здатність його

випускників успішно конкурувати для працевлаштування, а значить і його, ВНЗ, привабливості для молоді. Привабливість ВНЗ для студентів – це великої значущості комплексна компонента, яка включає і якість та вартість навчання, вартість проживання, доступність побутових послуг, наявність стипендіальних програм, повагу до європейських та світових цінностей, відсутність міжнаці-ональних і релігійних конфліктів, відповідність європейським освітянським стандартам тощо.

Висока якість освіти – це висока привабливість до ВНЗ, а головною причиною привабливості є можливість працевлаштування тобто мати професію. Хоча у деяких фахівців у Європі є думка, що професію випускник може отримати лише поза стінами ВНЗ, тобто ВНЗ спроможний дати лише освіту. Але у нас головне завдання вищої школи не надання освіти, а професії – як стійкого джерела отримання людиною засобів до існування.

Громадська довіра до ВНЗ це розуміння молоддю того, що система освіти – це не клан, до якого трепетно, а іноді й безнадійно підходить молода людина, але це тоді, коли не студент обертається коло системи, а вона коло студента, він, студент, центр її – системи освіти – кристалізації. Вона повинна надати йому освітянські послуги на будь-якому етапі його життя при майже довільній стартовій сумі знань.

Ми починаємо практичне входження в європейське освітянське середовище. На цьому шляху треба, щоб нас не спіткала загрозлива небезпека. Вона в тому, аби наші перетворення не виявилися лише поверхневими, косметичними. Вони повинні бути такими, щоб досягти основної мети – надати молоді можливість надійного працевлаштування з допомогою сучасної професійної освіти на основах вільного вибору закладу освіти та її високої якості.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2009 р.